ێفەرم یان شێش ..... نووسینی: کریس هێجز ... وەرگێڕانی: گەران عەبدوڵا

لە ئەرشیڤی دەنگەکانەوە ...
https://dengekan.info/archives/315

کریس هێجز ئەم وتارەی لەسەر سیاسیستی شێشگێ "رۆزا لوکسمبۆرگ" لە یانەی فۆرمی چەپ لە شاری نیویۆرک لە ئەمریکا پێشکەشکرد .

شەوی 15/1/1919 کەماندێک چەکداری فریکۆرپس کە گروپێك بوون لە کۆنە سەربازە راستڕەوەکانی جەنگی جیهانی یەکەم دروستکرابوو (لایەن سیاسیال دیموکراتەکانەوە)، بە پلەپرۆزکە ڕۆزا لوکسمبۆرگی تەمەن ٥٠ سالەیان گرت، کە ژنێکی بەباڵا بچکۆلە بوو کەمێك بە نەرمی دەشەلی، بردیان و گەیاندیانە ئوتێلی ئیدن لە بەرلین، کە بنکەی سەرەکی فیرقەی پاسەوانە ئەسپسوارەکانی (فریکۆرپسی سیسیال دیموکراتەکان) بوو.

دوای ئەوەی بردیانە ژورێکی ئەفیسی نهەمی سەرەوە کاپتن ڤالدیمار پابست رووی تێکرد و لێی پرسی:" تۆی خانمی ڕۆزا لوکسمبۆرگ؟"
لە وەڵامدا بە نەرمیەوە وتی: "تۆ خۆت بۆیار بدە."
ئەویش وتی:"بەپێی وێنەکان بۆت تۆ ئەویت."
ئەمیش بە ئارامیەوە وتی:"چۆن دەبێیت با وابێت."
پابست پێی وتبوو کە دەگوازرێتەوە بۆ زیندانی مۆبیت (لە بەرلین)، بەڵام لە ڕێگای چونە دەرەوەیان لە ئوتێلەکە خەڵکێکی زۆر وەستابوون بە قەڕەباخی و تەکە و پێکەنی گردبوونەوە و تێکڕا بۆرامبەر ڕۆزا هاواریان دەکرد و جنێویان پێدەدا وەك "ئەی لەش فرۆش"، هاوکات لەگەڵ هاوارو هوتاف و هوها پێکەوە تفیان لێدەکرد.
سەربازێك بەناوی ئۆتۆ رونجی 50 مارکی بەرزکردەوە کە بیدات بە ئەوەی یەکەم کەس بۆت لە ڕۆزا بدات و هاواری کرد: " بۆ زیندویی لەڕ ناچێتە دەرەوە"، ئا لەو کاتەدا بوو بۆقناغی چەکەکەی کەشای بە پشتی سەری ڕۆزادا و بەدەما خستی و خوێن بەدەم و لوتیدا فیچقەی کرد.

ەنجی بە جاری دووەم پەیدا کەشایەوە هەتاوەکی کەسکی دیکە بەردەمی گرت و وتی:" ئەوەندەی بەسە".
سەربازەکان هەزایان بەکەشکرد بە لای ئوتومبیلەکی خەیان کە چاوەڕێی هاتنیانی دەکرد.
تاکەك لە پەناوکانی رەزا لەو کاتەدا لە دوای جێستەی بەجەما، یەکەك لە سەربازەکان جارەکی دیکە لە کاتی بەکەشکردنیدا لەیدا.
کاتەك ئوتومبیلەکە بە خەرایی دوور کەوتەوە، نەقیب کورت ڤۆگیە دەمانچەکەی بەرزکردەوە و لەسەری رەزا خالی کردەوە.
سەربازەکان لاشەکەی هەزایان فەدایە ناو ئاوی نەکەندی لاندڤە.

کارە لیبکنیخت، ئەو کەسەی کە بەوای بە هەزا هەنابوو بەشداری راپەینەکە بکات، چەند ساتەك بەر لە رەزا کوژرا بوو.
لیکبنیخت ئەو کەسە بوو کە بەوای بە رەزا هەنا بچێتە ناو شەشکەوە، هەرچەندە رەزا بە گومان بوو چونکە دەیزانی راپەینەکە سەرکەوتوو نابێت بەڵام چووە ناوی و ئیتر هەردووکیان بەوشەویە کوژران و راپەینی سپارتاکەسیەکان (چەپە سۆسیالیستە شۆرشگێڕەکان لە ئەڵمانیا) سەرکوتکراو فاشیزم لە ئەڵمانیا لە دایك بوو.
بکوژەکانی ئەو دوو شۆرشگێڕە لەئەڵمانیا هەروەکو پۆلیسەکانی ئێرە کە چەن لە شەقامەکانی شارەکانی ئەمریکا خەڵکانی بە رەنگ (رەش پست و ئەوانەی سپی نین) دەکوژن ، هەروەکو ئەم پۆلیسانەی ئێرە ئەو بکوژانەی ئەوەش لە ئەڵمانیا دادگایی کران، بەڵام دادگا تەنیا هەشیاری پێدان چونکە دەوڵەتی ئەو کاتەی ئەڵمانیا) هیچ مەبەستی نەبوو بکوژەکان سزا بدات چونکە بکوژەکان بە کوشتنی رەزا و لیکبنیخت ئەو کارەیانکردبوو کە دەوڵەت خوازیاربوو بیکەن.

ئەو پارتی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیا بوو کە هەستا بە درووستکردنی فریکەرپس، کە دواتربووە هەوێنی درووستبوونی پارتی نازی.
ئەم هەزە چەکدارە میلیشیایە و سوپا هەردووکیان بەکارهێنران بە سەرکوتکردنی هەموو ئەو ناڕەزایەتیانەی لەلایەن بزوتنەوەی چەپەوە ڕێکخران و بە مەترسی بە سەر خەیان دەیانبینی. (سۆسیال دیموکراتەکان بە باڵی راستی ئەڵمانەکان لەم قۆناغە دەناسرێن، چەپ لەڕە مانای سۆسیالیستە شۆرشگێڕەکانی ڕێکخراوی سۆسیالیستە سپارتاکەسیەکانە).
کوشتنی هەزا ئەوپەڕی دەسەزی نوخبەی لیبڕاڵی دەرخست بە کەمەگەی سەرمایەداری کە ڕووبەڕوی مەترستی ببوونەوە لەلایەن چەپەکانەوە.
ئەو کاتەی سۆسیالیزم لە شەقامەکاندا خەی نمایش دەکرد ئەو نوخبەیە

ئامادەبوو هەموو کاتێکیش ئامادەیە بە دروستکردنی بڕی لەگەڵ توخمە هەرە دواکەوتووەکانی کۆمەڵگەدا بە سڕکوتکردنی ئامانجەکانی چینی کرێکار و (بزووتنەوەکانی خەڵک).

لیبراڵیزم، کە ئەزا شیاوترین پیناسەی بکەردوە و وەک "ئیدیۆلۆژیزم" (هەڵپەرستخواز) ناساندی، بۆشکی دانبەاوی سیستەمی سڕمایەداریە.
هەرکاتێک جەماوەری خەڵک بڕەو وچان دەچن لە خەبات و تێکۆشان ، لیبراڵیزم دەست دەکات بە ڕەخنەگرتنی زەدەییەکانی سڕمایەداری، بەناو وەک ڕزا باسی لێوەکردوە سڕمایەداری دژمنەکە هەرگیز ناکرێت هەڕشەکانی نەرم بکرێتەوە.
سڕمایەداری دەست دەبات بە ریفەرمی لیبراڵەکان بە هەورکردنەوەی نارزایەتییەکان، ئەو کاتەش کۆمەڵگە ئارام دەبێتەوە، ئیتر دووبارە کار لەسەر دوا ئەزمونی خۆی بڕەو سڕمایەداری دەکات، کە بە کۆیلەکردنی کرێکارانە.
خەباتی کرێکارانی ئەمریکا لە سەدەی ڕابردوودا تەواو دروستی بەچونەکانی ئەزا دەسەلمێنێت.
سیاسەت وکەلتور و دژگا دادوەرییەکانی سیستەمی سڕمایەداری هەموویان کار بە پاراستنی مافەکانی موڵکدارێتی تایبەتی دەکەن.
هەر وەکو ئادەم سیمس (بیرمەندی سڕمایەداری) پێناسەی کردووە: "دامەزراندنی حکومەتی مەدەنیە بە پاراستنی ئارامی بە مەکدارێتی تایبەت. لە ڕاستیدا بەرگریکردنە لە دەوڵەمەندەکان بەرامبەر هەژاران، یان ئەوانەی خاوەنی چەند بڕشک موڵکن لە بەرامبەر ئەوانەی بە موڵکن".

سیستەمی سڕمایەداری هەر لەسەرەتاوە ئەم یاریەی کردووە، هەر بۆیە بەچونەکانی ڕزا زەر گرنگن ، هەروەکو چۆن کۆمپانیا گەورەکان ئێستا بەتەواوی لە هەموو کەتوبەندێک ئازادبوون لە ئاستی ئابوری جیهاندا، بەوپەڕی یەکگرتووەکانی ئەمریکاشەوە، کە ئێستا زیاتر لە سیستەمی سڕمایەداریەوە بووە بە فەرمکی زەدە بەحمی دەربەگایەتیەکی نوێ (نوێ فیوداڵیزم).
لە سیستەمکی لەوشوێدا،(کە ئەمریکا بەناوەی دەبات) کاری کرێگرتە بە پێی یاسا دەستنیشان ناکرێت بەڵکو بە پێی پێویستیەکانی بازاڕ دەستنیشان دەکرێت.
ئەو بازاڕە کرێکار بە چەکدا دەنێت لە پێناو قازانجی بازاڕی جیهانی و ئەم خواستە بە قازانج هەرگیز لە ڕێگای یاسا و بە یاسایکردنەوە چارەسەرناکرێت.

دیموکراسی لەم سەردەمی سەرمایەداریدا بەشوەیەکی یاسایی گۆراوە بە سیستەمکی بەرتیل وەرگرتن .
هەموو دامودەزگا حکومیەکان لەگەڵ دادگا و سیستەمکانی خۆشگوزەرانی کات بەسەربردنی خەڵك و دەزگاکانی هەواڵ هەموو لایەن دەزگا ئابوریەکانی کەمپانیا گەورەکانەوە بەتەواوی دەبڕن.
سیاسەتکانی هەڵبژاردن تەنها نمایشکردنی بوکەڵەکانە، واڵ ستریت (ناوەندی بازاڕی سەرمایەداری ئەمریکا) یان سوپا هەرکامیان بێت، ئینجا دەناڵد ترەمپ یان کلینتۆن، هەریەك لەوان (لەو بوکەڵانە) لەو نمایشدا دەیبینەوە.

ڕەزا دەڵێت:"سەرمایەی کەمکەبوو بە جۆرێی خێی پەویستی بە شوێنەك هەیە سەرمایەی تێدا نەبێت. سیستەمی سەرمایەداری تائێوکاتە دەتوانێ بەردەوامبێت کە زەمینەی جۆرکرددنی لەو شوێنانە هەبێت."
سەرمایەداری لە جیهاندا دەگەڵێت بە قەرخکردنی کاری هەرزانی کرێکارانی نەکخراو هاوکات سامانی سروشتی بە قازانجی خێی تا کردنی سروشت بە زبڵدان بۆفیڵ دەدات.
نوخبێ خەجێیەکانی ئەو شوێنانەش (ئەو وڵاتانەی بە تاڵان دەبڕن) دەکەدرێن یان لادەبڕێن بە ئارەزووی سیستەمکێ خێی، بەمەش ڕێگری دەکات لەوەی ئەو وڵاتانەی خەریکێ لە گەشکەردندان نەگەن بە قۆناغی پشت بەخۆبەستنیان.

لە هەمانکاتدا، کرێکار لە وڵاتێ پیشەسازیەکاندا ناچارکراون بە کاری قورس و بەبەشن لە کرێی شیاو و بیمەی تەندروستی و پارێزبەندی یاسایی، بەیە لە پێناوی ژیان و گوزەران ناچارکراون بەوەرگرتنی قەرز لە بانکەکان، ئەو قەرزەش بە قازانجی دەوڵەمەندێ جیهانیەکان دەشکێتەو (کە خاوەنی بانکێ جیهانیەکانن).
ڕەزا پێشبینی ئەوەی دەکرد کە ئابوری لەسەر بنەمای قەرزکردن لەگەڵ خێدا زنجیرەیەك قەیرانی بچوکی یەك لەدوای یەك بەرەوە قەیرانی ئابوری نارەك دەبات، هەروەك ڕوویدا لە سەرەتای ئەم سەدەی بیست و یەکەم لە ئەمریکا، وەک قەیرانە سەرەتایەکانی بازاڕی ئینتەرنێت لە ساڵێ 2000 و دواتر توانەوەی بازاڕ بەتەواوەتی لە ساڵی 2008دا.

لەڕەش بەدواوە بەرەو قەیرانێکی دیکێ دەڕەین و لە کۆتایدا ئەنجام هەر کۆیلەبوون و خزمەتکاری ئاغاکانێ جا چی لەڕە (لە ئەمریکا) یان لە وڵاتانی دەرەوە بێت.
تێگەشتنەکی تری گرنگی ڕەزا دەربارەی ئەوانەی خۆیان قەتیس کردوە لە ناو خولەکانی هەڵبژاردندا ئەوەیە کە هەڵبژاردنی ناو سندیکا کرێکارێکان وەک پرسێیکی هەشیارکردنەوە کار دەکات لەناو سیستمی

سەرمایەداری، بەڵام ئەو هەبژاردنەی سەندیکا کرێکارییانەش کە خەیان تەماقدا لەگەڵ "هۆشیاری شۆرشگێرانەی سۆسیالیستی" بە تەواو ریشەکێشکردنی سیستەمی سەرمایەداری، ئیتر ڕزا وەک "کرێکاری سیسیفوس" ناویبردن. (سیسیفوس لە ئەفسانەی یونانی دەرێندا کارەکتەرێکە کە بەهۆی ناپاکی کارەکانیەوە خوداوەند وەک سزا تەپکی پەڕدات بیباتە سەر شاخێك و تەپکە کە دەگاتە سەر لوتکەی شاخەکە خل دەبێتەوە خوارەوە و دیسان دەیباتەوە سەرەوە و ژیانی سیفوسیس وەك ئێشکەنجە لەو خولانەوەیەدا سوودەخوات، میتاڵۆژیاکە لە ئەدەبیاتی سەدەی بیستەم زۆر بەکار هاتوە دیارترینیان دەقێکی ئاڵبێرت کامۆیە بە بەناوی داستانی سیسیفوس).

ئەمە کە باس لە پێکهێنانی بزووتنەوەیەکی ڕادیکاڵ دەکەین کە بتەڕمێدان وەك هەزی سەهەم، دەبێت ئەوە بزانین ئەمە بە بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات نییە لە ئێستادا چونکە گرتنی دەسەڵات لە باشترین کاتدا دەبێ لە ئێستاوە تا دە ساڵی دیکە کاری بۆ بکرێت، هەروەك ڕزا بە بیرمان دێنێتەوە کە "شۆڕش کاتی دەوێت".
بەرنی ساندەرس (بەربژێری دیموکراتەکانی ئەمریکا کە لەگەڵ هیلاری کلینتۆن لە پێشبڕکێدان بە بوون بە کاندینی پارتەکە لە هەبژاردنەکانی سەرۆکایەتی ئەمریکا)، خۆی و لایەنگرەکانی وەك نەعامە سەری خەیان خستۆتە ناو لم و خەیان دەدزنەوە لەوەی ئەمریکا وەکو هەزەکی ئیمپریالیستی ڕەخنە بکەن.
باسکی ڕزا هەیە کە بەسەریاندا تێپەیوە ئەویش کە پەی وابوو سۆسیالیزم و ئیمپریالیزم بەیەکتر ناتبان و ئیمپریالیزم نەك تەنها ئامری جەنگ، بەکو سەرمایەدارێکی جیهانیە کە خاوەنی گەورەترین بازاڕی چەك و ئایدۆلۆژیایەکی ژەهراویە، کە ڕایت ماکدۆناڵد وەك "ئالودە بە جەنگی بەردەوام" پێناسەی ئەم ئیمپریالیزمەی کردووە و ئەمش هەکارە بۆ ئەوەی سۆسیالیزم مەحاڵبێت.

نەتەوەیەکان، بە ناوی ئاسایشی نەتەوەیەوە ئێستا داوای کەمکردنەوەی ئازادیە مەدەنیەکان دەکات و ئێپزسیۆن بە خیانەت دەزانێت، ئەمش لە کۆتاییدا دەبێتە هەکاری هاتنئارای – مەرکەزیەت (سەنتالیزمی) دەسەڵات کە دەرەنجامەکەی هەزی ئیمپراتۆریە نەك دیموکراسی.
لە جیاتی هەزەکی دیموکرات، ئیتر دیموکراسی دەبێتە گاتجای یان وەك ئەم بارودۆخەی ئەمەی لەدەت لەنوان دوو لە نابوترین کۆسکانی مژووی ئەمریکا بە سەرکایەتی بەنە گەرپانەکە، وەك ئەوەی کارل

مارکس وتی:" کانیدی پەرلەمانیی ئیفلئج"، یان وەك سیاسەتمەدار شەدن وەن دەت:" تەلیتاریزمی سەربەرەوخوار" کە تیایدا دیموکراسی دووەوویەکی دەمامکدارە.
سەرمایەداری لەسەر دوو بنەمای ئاسنین یاساکانی خێی داشتووە، بە دەستهێنانی قازانجی زۆر و کەمکردنەوەی تێچووی حەقدەست، ئەستاش کە سەرمایەداری پێشڕەوی کردووە لە چەسپاندنی هەز لە جیهاندا باجە مرۆیی و ژینگەییەکە بە بەدەستخستنی قازانج زۆر زیادی کردوە لە جاران بەوەی سەرچاوەکان زۆر کەمن لەکاتێکدامیکانیزمەکان (بە تێکنەلۆژیاوە) زۆر پێشکەوتوون.

ڕەزا نووسیویەتی:" چەوسانەوەی کرێکار وەك پرسەیەکی ئابووری لەناوبردنی یان نەرمکردنەوەی لایەنی یاساوە ناکرێت لە کۆمەڵگەی بۆرژوازیدا". هەروەها سەبارەت بە ئیفەرمی کۆمەڵایەتیش وتی ریفەم " داگیرکاری ناوەندەکانی چەوساندنەوەی سەرمایەداری نییە، بەڵکو ڕێکخستن و ڕێکوپێککردنی ئەم چەوساندنەوەییە بە قازانجی خودی کۆمەڵگەی سەرمایەداری."
سەرمایەداری بەخێی دژی سیستەمی دیموکراسییە و ڕێگرە لەوەی کرێکاران ئامرازەکانی وەبەرهێنان بەدەستەوەبگرن یان چەنیەتی خەرجکردنی قازانجی ئەوەی بەرهەمیان هێناوە دیاری بکەن. کرێکارانی ئەمریکا بەڵاست و چەپەوە پشتیوانی لە گرێبەستە بازرگانەکان ناکەن، پشتیوانی لە حکومەتی فیدراڵیش ناکەن کاتێك پارێیەکی زۆر دەخاتە خزمەتی ڕزگارکردنی بانکە گەورەکان و کۆمپانیا دارایێکانەوە بە ڕزگارکردنیان لە مایە پوچی، بەڵام گوێ بە کرێکاران نادرێت. هەتاوەکو کرێکارانی ژن و پیاویش بە زەحمەت گوێیان لێبگیرێت، کارکردن و ژیان و فەرمەکانی کۆنتڕۆڵکرندیان قورستر و توندوتیژتر دەبن لەلایەن ئەو دەوڵەتەی کە دەوڵەتی کۆمپانیاکانە.

ڕەزا لە ناسیۆنازمیش باش تێگەشتبوو، زۆر زیاتر تێگەشتبوو لەوەی کە بەسەر لینینەدا تێپەڕی، لە پێناسەکردنی ناسیۆنالیزمدا ڕەزا دەڵێت" دروشمێکی پڕ لە هەرای بەتاڵی وردە بۆرجوازییە" کە کاری دابەشکردنی چینی کرێکارانی وەاتێکە بەسەر نەتەوەی جیاوازدا، ئەمە بە خێی ئامانجێکی بنەڕەتی چینی سەرمایەدارانە.
هەردوو پارتی (ئەمریکا) کۆماریەکان و دیموکراتەکان پشبەکە دەکەن لەوەی کە کامیان نیشتمان پەروەرترن لەوی دیکەیان، دیارە دژگا سەربازیەکان و ئاسایشی ناوخۆش بە بیانووی پاراستنی ئاسایشی نەتەوەیی و یاساوە بەربەست بە ئازادیە مەدەنیەکان دروست دەکەن.

ئەم هەرایەش بەرنگدانەوەی دەبەت لەسەر جەماوەر وەک دەبینین چۆن فاشیزم خۆی دەنوێنێ لە خۆپیشاندانەکانی لایەنگرانی (دۆناڵد ترەم)دا.
وەک ئاوەی ئاماژەی پێداوە " نەتەوەپەرستی هەمیشە ئامرازێکە لەلایەن بەرژەوەندی شۆڤێنیزمەوە بەکار دەهێنرێت بۆ پەرتەوازەکردنی چینی کرێکار".
پەتای ناسیونالیزم لەگەڵ سەرهەڵدانی جەنگی جیهانی یەکەم دەرکەوت، پارتە لیبەرالەکانی ئەوروپا و تەنانەت پارتی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیاش زەر زوو تەسلیم بە باڵی ڕاست بوون لە ژێر ناوی بەرگریکردن لە نیشتمان، لە کاتێکدا بەرژەوەندی چەپ زەر پشت ئاوە قسەی بەشنیان هەبوو لەو بارەوە.

ئەزا ئەم بەلارێدانەی وەک نیشانەی ناپاکی و مایەپوچی لیبەرالیزم لە سیستەمی سەرمایەداری پێناسەکرد.
ئەو کاتەی شەڕ کۆتایی هات 11 ملیۆن سەرباز لەهەردوو لای بەرەی شەڕ کوژران کە زۆربەیان لە چینی کرێکاران بوون. سەرمایەداری لە ڕێی کوشتارەوە کۆکەی سەرمایەکەی دەکات، هیچ قازانج و ڕەوایەتییەکی بە چینی کرێکار پێنییە و نانەک کە پێیداون لە لوولەی چەکەکانیانەوە بووە.

ئەزا باوەی بە لینین نەبوو لەسەر نوخبەی دیسپلینی شۆڕشگێر، ئاوەی لینین پێی دەوت ڤانگارد (شۆڕشگێڕی پشکۆتوو)، هێزەها ڕاشکاوانە ئیدانەی بەکارهێنانی تیرۆری دەکرد وەکو ئامرازێک بە شۆڕش، هەشداریشیدا بزووتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانە بەوای بە دیموکراسییەت نەبەت هەر زوو دەگۆڕێت بە دەسەڵاتێکی سەرکوتگەر.
ئەو باش لە لایەنەکانی جوڵەی شۆڕش تێگەشتبوو، سەبارەت بە هەڵچونی شەرش وتی:" زەر زەحمەتە هەر ئەرگانێکی بزووتنەوەی پرۆلیتاریا بتوانێ پێشبینی ئەو هەکار و هەلومەرجانە دیاری بکات کە دەبەت یان نەبەت بە هەکاری تەقینەوەی شۆڕش." لەبارەی ئاوانشەوە کە لە قاڵبەکی ئایدۆلۆژیدان و لەو دەگمەوە هەلومەرجەکان دەکەن یان لە ڕێگای هەزەوە ڕووداوەکان دروووست دەکەن وەک ئیفلیج بوو بە " کانسێپتێکی توندی میکانیکی بیرکرات" ئاژماری کردن.
شۆڕش لای ئەزا بەرهەمی خەباتی بەردەوامی جەماوەرە نەک ئاوەی بە هاندان دروووست دەبەت و باش دەیزانی شەرش قەوارەیەکی زیندووی هەیە و چوار چێوەکەی لە سەرەوە دانەژراوە، بەڵکو لە ئاکامی چوونە سەرەوەی هەشیاری لە خوارەوە دەت، ئەم هەشیاریەش ساناکی دەوەت بە ئاوەی دروووست بەت. شۆڕشگێڕەکان دەبوایە وەڕام بەو هەست و

باوەڕ چاوەڕوانێکراوانەی جەماوەر بدەنەوە کە لەسەردەمی شۆڕشدا تووشی دەبن.
لینین لە کاتی رابەریکردنی شۆڕشی 1917ی ڕوسیادا لە زەر کاتدا بە گرتنەدەستی دەسەڵاتی شۆڕشگێڕ گوتەیەکی ئامۆژگاریکانی ڕەزا بوو، دەستبەرداری بۆشایی لە بیرو بۆچون و دۆقە ئایدۆلۆژیکانی خۆی بوو لە پێناو وەڵامدانەوە بە پێویستییەکانی ژیانی ڕوسیکان لەسەروبەندی شۆڕشدا، هەروەک دەبەرت لووکەر لەوبارەیەوە نووسیویەتی: "لینین سەرباری خۆی لە ناخەوە لوکسبەرگیست بوو".
لە کۆتاییدا جەماوەر ئادەپەرەت بەرامبەر بەم سیستەمە بەسەرچووە کە نزیک تەنیا لە هۆشیارییانەوە دەبەت لەسەر شۆڕش بۆکو وەک ئاوەزی ڕەزا ئاماژەی پێداوە ڕۆگایەکی تر نامێنتەوە لە بەردەم جەماوەری خۆیك.
تەقینەوەی شۆڕش تەنیا بە کارکردنی شۆڕشگێڕەکان بەدی نایەت بۆکو ئاوەز داخرانی ڕۆگاکانی ئەم ڕژێمە کۆنەیەی دواجار کێپەی پێدەدات. دەنگە زۆرەك لە شۆڕشکان سەرکەوتوو نەبن، بەڵام گەڵانکاری کۆمەڵایەتی لەگەڵ خۆیاندا دروست دەکەن.
سەبارەت بە شۆڕشی 1905ی ڕوسیا ڕەزا وتی: "هیچ ئامادەکارییەکی پێش وەخت یان پلانێك لە ئارادا نەبوو ، چونکە پارتەکان ببون بە بەشێك لە هەڵچونە جەماوەریکان، بەدەگمەن ڕابەر هەبوو پەلەی نەکردبێت لە دروشمەکانیاندا، شۆڕش لەسەر داواکاری ناکرێت و ئەمە کاری پارت نییە داوا بکات. ئەرکی ئەمە لە هەموو کاتێکدا ئاوەیە ڕاشکاوانە و بەترس بدوێین بە ئاوەی بتوانرێت بە ڕۆشنی کاریگەری هەبێت لەسەر گەل لە ساتەوەختە مۆژوییەکاندا، تا بتوانرێت بانگەشەی بەرنامەی سیاسی بکرێت بە کارکردن و بەرزکردنەوەی ئاو دروشمانەی کە دەربەی ڕاستەقینەی هەلومەرجەکانن. نیگەرانی لە بارودۆخێکە و کەی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی جەماوەر ڕۆچکەی خۆی بەرەو سەرەوە دەگرێت دەبێت بە دڵنیای و بە ئەمانەتەوە بە مۆژوو بجێبهێدرێت. خۆکانێك پێیان وایە سۆسیالیزم وەک کروزانەوە وایە لە ناو دارستانێکدا، بەڵام ئەم مەڕاڕەو ئەم ئاخلاقە سیاسییە لە کۆتایدا بەرهەمی خۆی هەیە ئاو کاتەی ساتەوەختە مۆژوییەکە لە باردەبێت و زەرینە گرنگی پێدەدات."
من ڕومانی هەواڵی زەربەی ئاپەرین و خێپیشاندانەکانم کردوە لە جیهاندا و (وەک ڕۆژنامەنوسێک تیایاندا بۆشدار بووم)، هەر لە یاخیبونەکانی 1980ی ناوەڕاستی ئەمریکای لاتینەوە تا ئاپەرینەکانی فەلەستین ، شۆڕشی 1989ی ئەمانیای ڕۆژهەڵات، چیکسلۆفاکیا و ڕۆمانیا تا خێپیشاندانەکانی سربیا کە سلۆبۆدان میلۆسۆڤیچی لە دەسەڵات هێنایە خوارێ.

هەموو ئەو ساتەوەختە مێژوییانەی بینیومن، درووستی تێگەشتنی ڕاستەقینەی لە کسبەرگی بە سەربەخۆبوونی شکۆش پشتڕاستکردەتەوە.
کۆمیتەی مەرکەزی بەڵشەفیکان چونکە بەڕاستی و نهێنیکار و زۆر بەدیسپلین بوون، ئەمە وایکرد دژشکۆش دەسەڵات بگرێت و ئاواتی دیموکراسیانەی کرێکاران تێکبشکێنرێت، بەڵام لە راستیدا ئەم ناوەندانە بزووتنەوەی بنەڕەتی شکۆش نین. لەگەڵ هەموو ئەو ئاژاوەو تێکشکانەدا هێشتا شکۆش بە زیندووێتی دەمێنێ و هیوای ژیانێ چونکە دەتوانێت خۆی لە خراپ بکارهێنانی دەسەڵات لە دەسەڵاتدارانی ناوەند بپارێزێت.
لە شوێنێکی تردا ڕاسڵ لوکسمبەرگ دەڵێت:" بە بە هەڵبژاردنی گشتی، بە ئازادی ڕۆژنامەگەری و ئازادی ڕادەربڕین، بە ئازادی کۆبوونەوە، بە ململانێی بۆچوونێ جیاوازەکان، دام و دەزگا جەماوەرییەکان ژیانیان تەدا نابێت و دەبن بە دەزگایەکی کاریکاتێریانێ و بیرکراتیەت وەک تاکە فاکتەر گۆشیان تیادا دەکات".
ئاکامی شڕش نەکردن لە بڕانبەر داسپاندنی هەیمەنی کۆمپانیا گەورەکندا (corporatism) بە خێی کارساتێ.
لێرەدا گرنگی ڕاڤە دەردەکەوێت کە ئاگاداریکردینەوێ لە قێرانەکاندا نوخبەی لیبراڵ دەبن بە دوژمنمان، هەشداریدا بڕانبەر بە تیرەر و توندوتیژی و هانیداین بە پارێزگاریکردن لە بنەما راستیەکانی دیموکراسیەت و دنیا بوون لەوێی کە ئەو هەزانێ لەگەڵ خۆك نین.
ڕزا لە مەترسی ئیمپریالیزم تێگەشتبوو، بە بیری هەموو ئەو سۆسیالیستانەی دەهنایەوێ کە بەدوای بنیادنانی سۆسیالیزمەوێن کە چێن دەبێت دونیایەکی باشتر درووست بکەن، بەتایبەت بە چەوساوەکان، دەبێت دەست بەم ئرکە مراڵییە نەگرانەوێ بگرین وەکو ئەو لێیان تێگەشتبوو، ئەگەر سازش بکەین، هیوا لەناودەبین.

سەرچاوە:
/http://www.truthdig.com

دوانامەی براتیگان... سەدای گیانەبزربووەکان بەشی2 .... سەران محەمەد

(بو، تا ئەبەد)

دەسوەمەوە وەك خۆ
لە بنەوەی سەرەوە
من داگیرکراوم لەلایەن
هەموو ئەو بەشایانەی
تیایدا ئەژیم بە
تەـ

- ڕیچارد براتیگان-

هەنگە بزربوونی توتکەکەی ڕیچارد بە ناوی (بو) تەنیا بزربوونکی ماددی نەبووبێت، بەڵکو بزربوونی گیان، یادەوەریی، خود، تەمەن... یش بووبێت.
هەژمارێك پزیشکەکی ڤەرتینەری باسی کەسکی گەڵایەوە سەگەکی بزر کردبوو، ئیدی لەوساتی لە دەستدانەوە چاوی بەهەڵەیدا دەبرد لە تەماشاکردنی هەر شتەکدا بیبینیایە، ئەمەیە هەستی دووبارەبووی لەدەستدان کە بناغەی لەسەر نەدەزینەوەی شتانی عادەتییش دادەکوتێت ، ئەمەیە مانای بێهیوابوون کە زیاتر دەچەسپێت لە هەی جیابوونەوەی هەستەکی، ئەمە بەهەزترین بەشی ئازاری خەمناکییە، لەڕەوە یادەوەریی دەبێتە ستەمکار لەو زەمەن و شوێنانەی تیایدا دەجووڵین، چونکە بەرەو پێشەوەو بەرەو دواوە درێژدەبێتەوە لە ساتی تایبەتی خۆیاندا.

لە مایسی ١٩٣٤داو تەنیا هەشت مانگ پێش لە دایك بوونی ریچارد: (بەرنارد فریدریك براتیگان١٩٠٨-١٩٩٤)ی باوکی ڕیچارد کە کرێکاری کارگە بوو و دایکی (لولو ماری١٩١١-٢٠٠٥) لەك جودابوونەوە، پاشتر دایکی لەگەڵ ئارسەر مارتین تیتلاند ژیاو لە ساڵی ١٩٣٩ دا (باربرا ئان) ی خوشکی لەدایك بوو، ڕیچارد دەڵێت جارانەك بووە دایکم بە ماوەی ٢ ڕۆژ ئەمەی بەجێدەهێشت لە ژوورەوە لە کاتێکدا تەمەنی من ٧ ساڵان و خوشکەکەم ٢ ساڵان بوو. دواتر لە ساڵی ١٩٤٣ بە جاری سەهەم بووە هاوسەری ڕۆبەرت پەرتەرفیلدو کچێکیان بوو بە ناوی ساندراو

لە١٩٤٦ جیابوونەوە لە ساڵی ١٩٥٠دا بە دواجار دایکی بووە هاوسەری ولیەم دەیفید فێستەن و کوڕەکیان بوو.

ڕیچارد براتیگان لەگەڵ باوکیان بە دوای سەزی لەدەستچوویدا لەساڵی ١٩٥٣دا دایکی باشترین هاوڕێی خۆی (پیتەر وێبستەر) ی کردە دایکی خۆی و ساڵێك لەگەڵیاندا ژیاو پاشان لە بە پارێیدا سەری خۆی بە سانفراسیسکۆ هەڵگرت و چەند جارێکیش گەڕایەوە بۆ ئەریگۆن.
خانەوادەی ریچارد ڕۆژانەکیان بەسەربردووە هیچ خواردن نەبووە بیخۆن، ڕیچارد ناچار دەبوو بە قولاپی ماسیگرتنەوە لە کەناری دەریا چاوەڕوانی ئەو ماسیانە بێت بزێیان پێیدا بێتەوە، کەتایی بە ژیانی خۆیان بهێنن و خۆیان بکەن بە قولاپکەیەوە، تا خۆی و خانەوادەکەی لە برسێتی ڕزگاریان بێت.
لەساڵی ١٩٥٥دا و لە نەخۆشخانە چیرەکەکی ٦٠٠ وشەیی نووسی و بە دوو بڕاوکراوەی ناردن، وەڵە مەخابن ئەوان بە هەندیان نەگرت و هیچیان بڕاویان نەکردەوە، لەمسانەی دوایدا کەپی ئەم چیرەکە لە لای (هاری مووتەن) دەزرایەوەو ڕووناکی بینی.

ریچارد بە هەی قەموریی پشتیەوە بە خزمەتی سەربازیی ڕەفزکراو ئەم هەڵەی ژیانیشی لە دەستچوو… بەڵێ، ئاوها لە نەوان دەڵێقی ژیانەکی بەویژداندا مرۆڤکان بە دەشکاوی دەگرین و کەس لەیان تەناگات و ئاوەکیان بڕادا ناداتەوە، تەمەنەکی کورتی چەند چرکەیی بچی دەبێت لەوانلەو بێت لە ئازاردان و ئەم تراژیدیانەش کەسانێك دەخەشبکات؟ لەبن چەتری شەقامەکانداو لەناو بیبلەگرافیای چرکەکانی پیرەمێردەکی مەم فرەشی کوردا چەندان حەسرەت خەیان داندە داوە، یەك یەك تەپەی پەی مرۆڤکان دەژمێرێت تا دەستەکی میهرەبان مەمەك دەکەێت، ئەو گەی پێ بردەداتە چرای شەو تاریکەکانی ژیان، ئەمیش نانەکی گەرمی پێ دەکەێت و لە برسێتی ڕزگاری دەکات. یان ئەو مرۆڤە کەمئەندامەی لە گەشەیکی قەڕەباغی بازاڕی لەشساغکانەوە بە پانان زیاتر و زیاتر دەیخنە کەنارەوەو ئەویش چاوەڕوانی کەسەك دەکات بە مرۆڤکی تەواوی خاوەن هەست و فرمێسك و زەردەخەنە تەماشای بکات و کارتکی مەبایلی لەبکەێت، تا بە پەیوەندیکردن ڕەگای دوور بە ئەو نزیك بکاتەوەو ئەمیش پاتری عەرەبانەکەی پێ شەحن بکاتەوە.
چەند ڕۆژك دوانامەی ڕیچارد براتیگان کە بە (تەکاکە شینا)ی هاوڕێی نووسی بوو لە ناخەوە هەژاندمی و ووبەووی ئەو فرمێسکە گەرمانەی دەکردمەوە کە لە ئازارکانی ڕیچارد تێدەگشت، لە کاتکدا ئەو دوور لە مرۆڤکان بەرەو ڕەخی دەریا لە سپێدەیکی

زوودا کە زەینگەرەکان دەرگای دوکانەکانیان دەکردەوە ئاویش بەرەو دەریای شینی بە بن هەنگاوی دەنا، هەنگە دەریا هەناسەیەکی لێژە میهرەبانەکانی یابانی پێ بەخت، تا گیانی نامۆ و تەنیای بگەشێنێتەوە، نازانرێت رەنگە دوا سەردانیش بێت بۆ ئۆقیانووس.

/ ئۆقیانووسی ئارام تەمومژەکی پشوبەخشی لەگەڵ خۆدا هەڵگرتبوو، و هەواکەش بەرامەیەکی تازەی خۆشی پێبوو./

ئەمە زەرجار بە هەی سەرقاڵیی بوونمان و بە هەتینبووونی ژیان لە دیدگاو دنیابینینەکانماندا، زەر شتی گچکە لە بیر دەکەین کە رەنگە ماناکانی ژیانیان پێ تەواو بێت، بە نموونە ئەمە زەرجار سەفەری کورت و درێژ.. بە ویست و بە ناچاری دەکەین، بەڵام هەنگە زەر کەمتر ئاو دنیایی بە جێی دەهێین بە تەبایی و لە هارمۆنییەتدا مانئاوایی لە بکەین، کە ئەم حاڵەتش ئاسوودەییەکی سایکۆلۆجی لە فەراهەم دێت، لە مێژە شاعیری مەردمنداڵی فەرەنسی بەناوبانگ (ئارسەر رامبۆ ١٨٥٤-١٨٩١) لە شیعەری کەچ دا پێی بەم حاڵەتە پێنهانە گرنگە بردووە لە کەچ و سەفەرداو رەنگە لەبەر ئەمەش بێت لە کەتایی شیعرەکەدا دەڵێت :

/ کەچ لە ناو سەزو درەوشانەوە /

چەند خۆشە بە دەشکاوی مانئاوایی نەکەین، دنیا زووبرەکان ئاشتبکەینەوە، ئاوسا هەمیشە یادەوەریەکان هیوایەکمان بەبەردا دەهێننەوە، ئاسوودەییەکمان پێ دەبەخشن، وەك ئاوی بەشەك لە گیانمان لاو جێیاندا جێهێلا بێت بە موتابەعەی گەڵانکاریەکان تیایاندا، پرسینی هەواڵی ئەزیزان و جەرەک لە ژیان لەگەڵیاندا، یان یادەوەری مەنیمەنتی ئاو دەستە میهرەبانانەی تیایدا ژیابوون، هەرواش هزرە لێژیکیە داناکان کە لەبەهای مرۆق تێگەشتبوون و بە گومانی بەد ناخیان تاریك نەکردبوو.
ڕیچارد براتیگان، مرۆڤك تا سەر ئەسقان وەدەرنراو لە بازنە تاریك و نوستالیژیاکانی کەمەگا، برستی و چەرمەسەریی مامەستا دەسزەکانی بوون، کەمئەندامەتی ئاو شتیە زانایەی پێ بەخشی کە ڕەخنەنووسە ئەروستوکرات و بەاوکەرە بورجوزاکان چاویان پێدا هەنددەهات، رەنگە ئاوان لە زمانی موعاناتەکانی تێنەگشتبن.

ئاو؛ سەگە دەریاییەکانی پێ جوان و سەرنجاکێش بوون، بە هەمنی و تەنیایی تێی دەڕوانین، دوور لە مرۆڤکان لە قوڵایی ئۆقیانووسەکانەوە هاتبوون و یارییان دەکردو بە پەساپەرت بە

مەلەوانی لە سەرو بنی دەریادا دەهاتن و دەچوون، لە دیدگای فەلسەفی و ئەفراندنی ڕیچاردەوە ڕەنگە لەگەڵ کۆسایەتی هەنگ لە مرۆڤکاندا تەکنەاوبووبن وا زیاتر بە شێوازی سەگی دەریایی قسەیان دەکرد! ئەوان لە زمانی شێ نازانن، بەیانییان بە یاریکردنەوە بەسەرکرد. ڕەنگە پەیامی ڕەخنەکانی یابانیان بە ریچارد هێنا بێت، خە سەگە دەریاییەکانی هەردوو لا وەك یەکن و جیاوازی لە ناو خەیاندا ناکەن وەك مرۆڤکان.
کە لە خەمکانی ریچارد براتیگان تەدەگات؟ خشتەی نەخشەی ژیانی لای سپەدەش شاراوەیە و ڕەنگە جیابوونەوەو مەلەکردنی ئەو دوو سەگە دەریاییە جوانە بە دوو ئاراستەی جیاوازدا هەر ئاماژەیەکی تیل نیگا ئاسا بێت بە دوا قسیدەکەی ئازاد سوبحی مرۆڤ و شاعیر کە دەڵێت:

/ بەزاربووم هێندە ژیام
نامەوێ یاری بەم قوڕە بکەم…
ناگەڕێمەوە بە نیشتمان…
تازە من گەشتم
بەزاربووم هێندە ژیام
ئەمەوێ یاری بەم گڵانا کەنانە بکەم…/

لەو لێکدانەوەیە جوانترم بە ئەم حاڵەتانە نەدزیەوە وەك ئەوەی ڕەخنەگرێك لە ژێر ناونیشانی (کەوتنی ڕەشبیرێك)دا لێکیداوەتەوە و نووسیویەتی: ” شۆن وزەمانی مانەوەو ژیان کردن لە لای ئەو لە دەرەوەی بازنەی زەمەن وشوێنە خودیەکانی ئەودا بوون..”
ڕەنگە ڕیچارد زانیبێتی بە دوا جار سەردانی دەریا دەکات، حەز دەکات بچوکترین دیمەن و خەراترین چرکەشی لە دەست نەچێت، ئەدی لەگەڵ سوبحیدا و دوای تاوتوکردنکی درێژ گەشتبێتە سەر ئەو بڕەنجامەی بەبێت بەزاربووم هێندە ژیام.. شتەکان دووبارەن، قەزەونن، گیانم ئازار دەدەن، هەر بە نامەیی ژیام و بە نامەیش ئەمرم، ئەمە جیهانی من نییە، با کەمێك لەو شێلانە رابمێنم کە بەشێك لە گیانمی تیا ئاوێزان بووە، ڕەنگە میهرەبانیکم لە بەجێماوبێت لە تەکیە، با بە دواجار کەمێك بەو هەوایە هەناسە هەڵمژم کە لەو ئاراستەیەوە دێت، با کەمێك لە هارمنییەتدا زەردەخەنە بە کەتاییەکان بکەم.

خەرگەلەک، جڤاکی کوردستان
بنکەی دەکەن -1- … ئەمجەد شاکەلی

یەکەم

– هەزی چەکداری حیزب –

هەندەی لە کوردستان، لە میدیا و لانەو خەڵکی سەرجادە و هەموو کون و قوژبنکدا، باس لە دیموکراتی دەکرێ، هەنگێ لە هیچ وەاتەکی دەوروبەری کوردستان و تەنانەت ئەوروپاش، نیوهەندێ باسی لەوە نەکرەت. دیموکراتی، بە واتا گشتییەکەی، هەموو بوارەکانی سیاسی، ئابووری، جڤاکی و تەواوی وردەکارییەکانی ژیانی مرۆڤ، چ وەک کەمەی و چ وەک تاک، دەگرەتەوە، لە لە کوردستان، کە باس لە دیموکراتی دەکرێ، تاکە یەک دیوی دەبینرێ، تەنە ئەو دیموکراتییەی گرەدراوی سیاسەتە و مەبەست لەی سیستمی پەرلەمانتاریزمە، لەبەرچاو دەگیرەت، واتە: هەڵبژاردنی خەڵکانێک لە حیزب و گرە و دەستە و هەڵکخراو و نەتەوە و ئایین و تەنانەت تاکیش، کە بەرنامە و نەخشەگەیەکیان هەبەت، وەک نوێنەری خەڵک، بە ئەندامیەتی پەرلەمان و دواتریش بەوەی ئەوانە ببنە پارێزەری سیستمە سیاسییەکە و داهێزەری قانوون لە وەاتدا و بەڕێوەبردنی وەات و کارگێڕی و دەسەات.

لە سیستمی دیموکراتی پەرلەمانتاریدا، زەرینە و کەمینە، بنەمای سەرەکی دەسەات و هەموو بەیارەکە. لە کوردستان، دیموکراتی تەنە لەو هەڵبژاردن و پێنجەمەرکردنەدا دەبینرێ، کە هەژی هەڵبژاردن و لەسەر سندووقەکان، پێشاندەرێن. ئیدی لەوە بەولاوە، دیموکراتی لە هیچ شتەکی دیکەدا نییە و دیموکراتی هەنچووەتە خوارە بنەو کەمەی و هەموو دەمار و جمگەکانی ژیاندا، بنەو خەزان و بیرکردنەوە و ئاوەزی تاکدا، بنەو ئابووری، جڤاک، فەرهەنگ، دادوەری، پەروردە و بارهێنان و خوێندن، تەندروستی و لێشساغی، گواستنەوە، کشتوکاڵ، میدیا و…تەواوی بنەما و ڕایەڵکانی دیکەی ژیاندا و وەدی ناکرێ.

لە هەڵبژاردنی مانگی سێپتەمبەری 2018دا، لەنەو حیزب و هەزسیاسییەکانی کوردستاندا، پارتی دیموکراتی کوردستان، زەرترین دەنگ و زەرترین ژمارەی پەرلەمانتاری هەنا و لەگەڵ دووەم حیزبدا،

کە یەکیەتیی نیشتمانی کوردستانە جیاوازییان 24 پەرلەمانتارە واتە:(پارتی 45 – یەکیەتی 21). بە دوای ئەوانیشدا حیزبەکانی دیکەدن.
بە گوێرەی هەموو پەوەرێکی سیستمی پەرلەمانتاریزم، دەشە پارتی، وەک بەرەندە و مافی بەرەندەیی، بەو جۆرەی خەی دەیەوە، حوکوومەت پێکبهێنەت. پارتی، دەتوانەت لەگەڵ یەک حیزبی دیکەدا، کە خاوەنی شەش نوێنەر بەت لە پەرلەماندا، یا لەگەڵ چەند وردیلەحیزبدا، کە بە هەمووییانەوە شەش ئەندامی پەرلەمانیان هەبەت، حوکوومەت دامەزرێنەت، چون ئەودەمە ژمارەی پەرلەمانتارانیان(پارتی و ئەو حیزبە یا ئەو وردیلەحیزبانە) دەبنە 51، ئەوەش دەکاتە زۆرینەی ئەندامانی پەرلەمان. ئەمەی دەیەم، وەک قانوون و یاسایەک، لە هەموو سیستمەکی دیموکراتی پەرلەمانتاریزمی جیهاندا، پەڕە دەکرە و ڕەزی لە دەگیرە، لە لە کوردستان وەها باسەک، دەبەتە مایەی هەڕەشە و ماسولکە دەرپەڕاندن و خەگیڤکردنەوە و هەزپەشاندان.

ئەوەی مرۆڤ لە کوردستان دەیژنەڤ و خەڵک دەیەنەوە، ئەوەیە، کە دەبە پارتی لەگەڵ یەکیەتیی نیشتمانی حوکوومەت پێکبهێنەت و یەکیەتییەش بەگەزی خەی بیپەوە، ئیدی فەانە پەستی گەرەکە و بە فەانە پەست ناڕازییە و دەبە حوکوومەتەکە وا بە و وا نەبە و زەری تریش. ئەوەی وا دەکات، هەم یەکیەتیی خەی و هەم خەڵکیش بەو جۆرە بیربکەنەوە، تاکە یەک شتە، کە وەها بەچوونەک دەنەتە گەڕە، ئەوەش بوونی هەزی چەکدارە. هەردوو حیزبی پارتی و یەکیەتیی خاوەنی هەزە چەکدارن و هیچ یەکەک لەوان ئەگەر بەرەندەش بە و بەشەڕی پەرلەمانتارانی بگاتە 70%یش، بەگوێرەی ئەو پەوەرە نادروستە باوەی کوردستانە، هەر ناتوانەت بە تەنە خەی حوکوومەت پێکبهێنەت، چون لەوی دی دەترسە، لەوەی یاخیبوونەک، کوودەتایەکی سەربازی، چەکداری، سیاسی بەسەردا بکات یا جاەی جیابوونەوەی دەڤەری کەسک و زەرد لەیەکدی بدات. تەواوی بەها و نەهامەتی و نەگبەتیی و سیابەختیی پرەسەسی سیاسی لە کوردستاندا، دەگەڕەتەوە بە ئەو هەزە چەکدارە حیزبییانە.

70 و 80، ناوی دوو هەزی چەکداری یەکیەتیی و پارتیین و ئەو هەموو"حەفت و هەشتە"یشی دەیکەن، هەر بەهەی ئەو دوو هەزەوەیە. بەجگە لەو دوو هەزە چەکدارە حیزبییە، هەزی دژەتەرەر و ئاساییش و پەلیسی نهێنی و پەلیسی ئاساییش هەن، کە هەر هەموویان حیزبین. هەزی چەکدار، لە وەاتەکی فرەحیزبیدا، هەرگیز نابە سەر بە حیزب بەت. لە سۆڤیەتی جاران، چین یا کووبا، کە تاکە حیزبەک فەرمانەوا

بوو، لەشکر و هێزی چەکدار، بە دەست ئەو تاکە حیزبەوە بوو و ئیدی چ مەترسییەک چاوەڕوان نەدەکرا، چون ئەو حیزبە هەموو تاکەکی ئەو وڵاتەی خۆی، بە هزر و ئایدیۆلۆگیی تایبەتی ئەو حیزبە دەسەڵاتدارە باردەهێنا و پەروەردە دەکرد. لە کوردستان، تا سەردەمی سەرۆک مستەفا بارزانی، وڵها هێزێکی چەکدار هەبوو، چون یەک ئەبزار، یەک حیزب، یەک هێزی پێشمەرگە هەبوون. ئێستاش لە هەموو جیهاندا، هەموو دەوڵەتێک، یەک هێزی چەکداری تەدایە، کە لەشکری وڵاتە و بە داکەکی لە وڵات و پاراستنی خاک و وڵات، دامەزراوە و یەک فەرماندار و ئەبزاری هەیە. ئەو ئەسایە نە تەنە وڵاتان پشکەوتووی وەک ئەورووپا، ئەمەریکا، چین، ژاپۆن و...ناگرنەوە، بەڵکە تەنانەت وڵاتانی وەک ئێران، تورکیا، سووریا، سعوودیە، پاکستان، تەنانەت عیراقی سەردەمی سەددام حوسەین و ئەم عیراقە فشڵە و بەسەروبەری ئەمڕۆش، دەگرێتەوە.

دەسەڵاتی پاش 1991ی کوردستان، لە یەکەم ڕۆژەوە، کە هەموو ئەو حیزبانەی چیا، گیانەوە و هەریەکە کەمەک چەکداری خۆی هەنایە شارەوە، ئیدی هەر یەکە کەوتە هەڵپەی بەهێزکردنی هێزەکەی خۆی، بە پاراستنی حیزبەکەی خۆی، نەک بە پاراستنی کوردستان. لەبەری دامەزراندنی یەک هێزی چەکدار، لەشکرێکی ناحیزبی، هێزێکی سەربازیی چەکداری وەک هەموو ئەو هەزانەی جیهانە، کە وڵاء تێیدا تەنیا بە خاک و وڵات و نیشتمان، واتە: کوردستان، بێت، نەک بە حیزب. ئەوە نەکرا. ئەوان، هەر حیزبە و چەکداری خۆی وەک دابستە بەخۆو کرد، هەرچی چەکداری خۆی هەبوو، هەموو بەناوی پێشمەرگەی دەرین و سەرکردە و بنکردە و شەهیدی سەنگەر و...دەیان ناوی دیکەوە، خانەنشینییان بە بایەوە. کەنە شوان، کەنە گاوان، کەنە سەربازێکی ئاسایی هەڵاتووی لەشکری عیراق، کەنە دەورە، کەنە کەترباز، کەنە چەقەکەش، کەنە خوێندکارێکی تەنبەڵ، کە شەشەمی سەرتایی تەواو نەکردووە، کەنە 16، 17 ساڵانەک، کە لەگەڵ باوکیدا تەکچووە و هەڵاتووە، کەنە گەنجێک، کە حەزی لە کچێک کردووە و بەی نەبووە و بە گەیشتنتی شاد نەبووە، کەنە کوێی گەڕەکەک، کە لە کوانی گەڕەکەکەی ئەولایانەوە هەڵشەی لەکراوە، کەسانەک تەنە وەک میوان و بە ماوەیەکی کەم لە چیا، وەک وەستگەیەک بە پێینەوە بەرەو هەندەران ماونەوە و زەر جەری دیکەی مرۆق، لەتەک ئەزمدا بە هەموو ئەو جەرە مرۆقانە و هەر پیشە و پاشخانێکیان بووبێت، هەموو ئەمانە، بە گوللەک تاج و ئەستەرە و شمشەر و داڵ و پلەی خەیاڵیی عەقید و جەنراڵ و فەریق و ڤائید و دەیان ناوی قەبەی دیکە، کە من نایانزانم، خانەنشین کران و مووچەی خەیاڵییان بە تەرخان کران.

هەموو یەکێک لە ئەم دیان لەو ئەفسەرە قوللابی و ساختانە دناسین، کە تانە بەهای حیزبیبوونیانەوە بوون بە ئەفسەر یا وەک ئەفسەر خانەنشین کراون، کە زرینیان تاکە ەژکیش نە ئەفسەر بوون و نە شتێک لە ئەفسەری و زانستی جەنگ دزانن و تانانت سەربازییشیان نەکردووە و ەنگە فیشەکیشیان لە ژیانیاندا نتەقاندبە، ئەوانە و چەندین جەری دیکە هەن، تەواوی ئەوانە، تەنیا دەمچەورکردن و کەینی ئەو مرۆقانە بوون و بە پاراستنی بەرژەوەندی حیزبەکان وەها کردەیەک جەبەجە کراوە.

لە کوردستان، لە 1991ەوە، کە ئیدی دەسەاتکی کوردیی نیمچەسربەخۆ، جەی عیراقی گرتەوە، تا هەنووکە نتوانراوە هیزی چەکداری پشمەرگەی سەر بە حیزب و هەزی ئاسایش و هەزی دژتەرر و هەزی پلیسی نهەنی و پلیسی ئاسایی، بکرێن بە یەک لەشکری ناحیزبی. یەک ئاسایش، یەک دژتەرر، یەک پلیس. تا ەوشکە بەو جەرە بەت، وەک هەیە، تا ئەو هەموو ئەفسەرە پلەدارە، پلەباەا خانەنشینکراوە ساختانە هەبن، تا هەر حیزبەو هەزی چەکداری خەی هەبەت، تا ئەو هەموو پارەوپووە بەو چەکدارە حیزبییانە بدرێن و ئامادەبکرێن بە جەنگی حیزبەکە یا حیزبەکانی ەکاریان، هەرگیز شەو و تارمایی هەەشەی دابەشکردنی دقەرەکان، بەگوەڕەی ەنگ، ناەوەتەوە و هەرگیز ئارامی و ئاسوودەیی، جەگیر نابەت و هەرگیز چەمکی زرینە و کەمینەی پەرلەمانتاریزم پەە ناکرەت و پرسەسی سیاسییش هەر لە خانەی یەکەمدا، بە هەمیشە لە سمکەان لەجەی خەیدا، ناکەوە. ئەگەر چارسەرێک بە ئەو ەوشە هەبەت ئەوەیە: ئەو دەسەاتەی(سەرکایەتی حوکوومەت، سەرکایەتی هەرەم و سەرکایەتی پەرلەمان) کە لە کوردستان دەتە سەر کار، یەکەم کارێک، گەرکە لە زووترین کاتدا بیکات، هەوشاندنەوەی هەموو هەزێکی چەکداری حیزبییە لە کوردستان و دامەزراندنی یەک هەزی چەکدار، یەک لەشکری نیشتمانیی کوردستانییە.

2019- 01-04

خەیاڵی شتەکانی (هاوژە) ... کەریم سمکۆ

هەمانکە نەك تەنها فەری خود خوێندنەوە، یان گەڕانەوە بۆ جۆهەری بیری ئاڵەزی مرۆڤەکان دەتخشێنێ، بەڵکو وا لە خوێنەر دەکات دیاریکردنی کات و شوێنی خوێندنەوە لەپێش خوێندنەوەی رەمانەکە دابنێت.
کە (هاوژە)ـی (دلاوەر رەحیمی)ـم خوێندەوە، گەیشتمە ئەو بڕیارەی دەبێت شوێنی ئارام بۆ ئاشنابوون بۆ چەند لاپەڕەیەك، گرنگتربێت لە درێژدان بۆ خوێندنەوەی هاوژە.
نقاری چکۆلانە هەر تەقەیەکی بگوێدا گەیاندبام، زنجیرەی خەیاڵی ئاڵەز دەکردم و لە هاوژە دایدەبڕاندم، هاوژە بۆ جیهانێکی دەرگا دەبەتە دوژمنت، بۆ کەشکی ئارامیش بۆ (خۆت) ئاشنات دەکات و ناتوانی دەستبەرداری بیت.
دوای هەموو دابڕانێك لە کارە دووبارەبووەکانی رۆژانە، دوای ساردکردنەوەی قاوە و چایی و پێبوونی میزەدان و شکاندنی ژوانە دیاریکراوەکان، بۆ هاوژەدا تێگەیشتم مەستبوون بۆ مەی چی لە بیری مرۆڤەکان دەکات.

لە 2005 ئۆکاتێی بۆ (سەد ساڵ تەنیایی) ئاشنابووم، ڕەنگە بەم چوار تا پێنج جار، ئەوە بەڵن حەوت، دەستم بۆ خوێندنەوەی کردووە و نەمتوانیوە تەواوی بکەم، ئاخر کە (خەسڵە ئەرکادیە پێندا) ژووری ماڵەوە جێدەهێڵت و لە کوختەکە، یانژی لە ژووری حەسارەکەیان خەریکی تاقیکردنەوەکانی دەبێت، خانەوادە و خزمکی لادێکەشیان نێك بەشتێی دەزانن، بگرە شتێی دەکەن، بەڵام ئەو کەنەدان و پێوەستبوونەی پێندا بۆ ئامانجەکانی، وایلێدەکات شوانە لەگەڵ خەیاڵەکانیدا ژیان دروست بکات.

ئیدی لە خەیاڵی منیشدا کە هاوژە بەم جۆرەی و ئاڵەزیی و لەڕواریی بۆ ئێندەشی بەخشیم، وایکرد لای من پێش شاکارەکەی (مارکیز) بکەوێت و زریزەی هزرم نەپچڕێنێ، ڕەنگە کەمی قەبارەی ڕەمانەکە منی بۆ هەڵە بردبێتم، نا..نا وایە.
وەك (عاشقان بەپێوە دەمرن) نازانی چۆن دەستی پێکردووە، لە کۆتاییشدا وەك کۆمەکی (تاگو) لە فیلمی (پی کەی) بچیرەکێك کۆتایی پێ دێنێت و ماڵئاوایی دەکات، بۆ ئەوەی زیاتر ڕوونی بکاتەوە، خوێنەر کەش دەکات بۆ ئەوەی هەر بەخی خەیاڵ و چیرەك و

بەسەرهاتەکە کۆتایی پێ بێنێت، یان درێژەی پێ بدات.
ڕەنگە لە هزری منداڵ بە جۆرەها سیناریۆ هەشتاش نەگەمە کۆتایی، خۆ ڕەنگە ئەمە ژیانی هەموومان بێت! ڕەنگە ژیانی کەسیشمان نەبێت! کە هاوڕێ دەخوێنیتەوە ئیدی ئاسایی تووشی ئەو خیاڵانەش بیت! ڕەنگە خەکیش بەمە بڵێن (شێتی).

چیرۆکە پەنهانکان تەنها بە درێژدان یان بە تاموبۆی ڕۆمانکە بە حسابەوە مەشك داندراون، دەنا لەناو ئەو دیمەن و مەشهەدە خیاڵی و تراژیدیایانە ئێستەم خوێنەر بە وروژاندن ڕاکێشێت.

داغەو خیاڵ، گێڕانەوە بە ڕۆژانی ڕابردوو، یان ڕیشتن بە ژیانی داهاتوو، کۆکەرەوەی مەشك و پەستانی هزر لەسەر مرۆڤ لە ساتێکی دیاریکراودا وادەکات مرۆڤ بیری بە شتی جیاواز و سەیر سەیر بچێت.
وەك بیرکردنەوەی ناوی ئەو کانیاوەی کە فاروق بیری لە دەکردەوە و نەیدەزانی لەلایەن دایکی یان پووری ناوەکەی پێی گوتراوە و ئێستایش لەسەر زاری سەما دەکات و بیری ناکەوێتەوە.

ئەم لەکەیشنانە زەرجار لەژیانی خەماندا پەیمان پێبردووە، کە بە شێوانە دەست لەملانێی هاوڕێ دەکەیت هەر لە خۆتەوە دەگەیتە ئەو ڕایەی کە ئەمەش ئەو خیاڵ و بیرکردنەوە پووچانەمان زەر جار نا، هەموو کات تووش بووە. چۆن؟ ئەها ئاوەك لە ژیانی ڕابردووی کەمەایەتی، ڕامیاری، ئابووری، فەرهەنگی خێت بدەوە، ساتەك بوستەو هەموو شتەکان وەك ئاونێ بهێنەوە بەرچاوی خێت و لەکن هزری خێت دایانبنێ.. چۆن بوو؟ بەراست تووشی ئەو بیرکردنەوانە نابیتەوە؟ راست دەکەیت.

خەزگە چیرۆکی سکپەی ئەسمەر لەسەرەتای ڕۆمانکە بوایە و بەم ئەفکارانەی فاروق و بەم بیرلەخۆکردنەوە و وێنانەوە دەستی پێ بکردایە.
پرسیارکردن لە خێت، وەاڵمدانەوە لە خێت زەرجار چەی وەتاغ دەکاتە شەقامکی تەژی قەرەباغ، هەر یەکەی بە کاری خۆیەوە سەرقاڵ دەبێ و کەس ئاگای لە کەس نییە، زەرجار لەبیرکردنەوەکانی ژیان تەوژم و بیری ئاواز لەناو خانکانی مەشکێت شێپاڵ دەدەن، ئینجا لە شەقامکەدا پەیتی لە کەسی جیا.. یەها تەماتە، خیار، وەرەوە بە شەلمەی کوهاو، تەق..تەق.. ئەو سەماوەرە چاك نابێتەوە، وەی کوورە و جێی ئامەرکانی دارتاش و زرینگ زرینگ.. خەریکی بیور کوتانەوەن. عارەبانەیەك لە دواوە پاێت پەودانێ "لاچە کاکە.. ڕێگاکەت گرتووە بکار بە لەڕە وەستاوی؟" پێم دەڵێت.

لەناو مشتومڕی خەیاڵدا منیش بە ئاگادەمەوە، سەیری لای راست و چەپ و سەروو و ژووری خۆت دەکەیت. هەر لە خۆتەوە هەست بە خرایی دەنگەکان و زرینگانەوەیان لە گوێچکەدا دەکەیت، خرایی وەنەی دەموچاوەکان، خرایی کات، ژیان زیاتر خرایی پەوە دیار دەبێت، خراتر بیر دەکەیتەوە.. ئیتر دوای کاتێکی دوورو درێژ دەیتەوە سەر بنەماتی جارانی خۆت کە لە ژوورێکی چۆڵی وەك کوێرەیلە تەیدا خوێندبێتی! ئیدی خەیاڵکانی خۆت و هاوڕێ ژوورەکان دەکاتە حەمامی ژنان!

گفتوگۆی ئەسمەر و فارووق لەسەر پرسیارکردن و بڕ و ناڕەم و چی؟ هەزاران مانا بە خوێنەر دەگەیەنە..
-کاکە فارووق؟
+سەرم هەڵدەبڕم و هیچم نەگووت!
-کاکە فارووق، دەڵێم..
+ئێ بڕ. دەی؟
-هیچ
+بێ هیچ؟
-هیچ، چونکە تۆ ناتەوێ!
+یانی چی؟
-تۆ ناتەوێ من قسە بکەم.
+بڕ چیت دەوێ، بڵێ!
-چی، خەندەیەکی تاڵ و درێژ… ل (164)

ڕەنگە ئەمجارە وتووێژە، ئەمجارە بەدەنگییەوە هەزاران مانا ببەخشێتە ئەو کەسەی لە زمانی ئەم ئاخاوتنە تێدەگات. ئیدی هاوڕێ پێیتی لەم خەیاڵە، بڕیار دواجار شتێت دەکات و هەر لە خۆتەوە دەڵێیت: ئەڕە (ڕەحیمی) شت نییە؟
"من چرکەم بڕێ کرد، نزیك سەعات، نزیك ڕۆژ. ئەو چرکانەم هەر ماوەیەك بە شتەکەوە بارم دەکردن، تەسبیحەکی درێژی قەزوانم دەگرتە دەستم و دەنك دەنك دەمژماردن؛ رزگارم دەبێ ڕزگارم نابێ، ڕزگارم دەبێ ڕزگارم نابێ، ڕزگارم دەبێ ڕزگارم نابێ، دەبێ نابێ، دەبێ نابێ، دەبم نابم، دەبم نابم، دەبم نابم! کەمجار گەیشتووم کۆتایی، بڕیار ڕزگارم نەبوو!" ل (139)
هەموومان وایین، بڕیار خەمان لە گۆڵی دەدەین، کە (هاوڕێ) دەخوێنیتەوە، دەگەیتە حەقیقەتی خۆت، زەرجار قسەکردن لەگەڵ خۆت دەتگەیەنێتە ناوەڕۆکی گرێکوێرەکان، کە کردوومانەتە پێڵی ڕەش و بەبەر پەردەی هیوا و ئامانجەکانی ژیان هەڵماناسیوە.

قوربانیەك لە ناو چۆڵی بە کۆمەڵدا .!! … جوتیار

ماوەیەکە لە ناو تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان ، بەکوو بە شێوەیەکی گشتیش لە ناو خەڵکی کوردستاندا دیاردەیەکی ناوازە بۆتە جێگەی سەرنج بۆ کات بەسەربردن و بەشکی زۆری لە خەڵکی سەرقاڵ و توشی ئەنگیزە کردووە بە خۆیەوە، تا ئاستێك کە مرۆڤ ناتوانێت لە نێوان حەقیقەت و گاڵتەجاڕیدا لێکی جیا بکاتەوە، دیاردەیەك کە بۆ بەشکمان پێاوپێە لە پرسیاری مانایی و تا ئاستێك لە حەزمەتی نا دنیابینیەکی ێەش و نا ئینسانی لە بەرامبەر هەموو ئەو چەمکە خودنەفرەتیانەی کە ماهیەتی کۆمەڵگا دەخەنە ژێر پرسیارەوە ، ئەویش دەرکەوتنی گەنجێکی نادیدە لە ژیان و تێکشکاو لە ووی دەروونی و نا تەندروست لە ووی بایۆلۆجیشەوە، چیرۆکی ئەو گەنجە بەندبۆژەی کە بە ناوی (خدر بۆگەڵاسی) ناسراوە، تا ئەو ئاستە کاریگەرە کە من ناتوانم تەنها جارێك بە دیار قسەکانیشی دابنیشم و گوێی لێ ابگرم، چونکە مرۆڤی تەندروست بۆ جارێك هەست بەوە دەکات کە ئەو مرۆڤە چەندە بۆتاوان لە ژێر چەقۆی دەستی کۆمەڵگایەکی دژەقی ناتەندروستدا بۆتە قوربانیەکی گەورەی دەستی نا ووشیاری و بۆیژدانی مرۆڤە نەخۆش و سەرگەردانەکانی ئەو کۆمەڵگایە.

من زۆر جار لە بۆچونەکانمدا ئەوەم باس کردووە کە کۆمەڵگای کوردی چەندە کۆمەڵگایەکی بۆ بونیادو کەمهێنە لە ئاستی چەمکە گشتگیرە کۆمەڵایەتیەکان و فەلسەفەی مانای مرۆیی، لای ئێمە (مانا) ێەوشت تەنها لە جوغزە ئیرۆتیکیەکەیدا قەتیسکراوەو زۆربەی زۆری خەڵك تەنها ئەو بۆچونە باوە ێیتواێیە بە بنەما وەردەگرن بۆ قسەکردن و هەڵسەنگاندن لەسەر چەمکی مانا.

ئێمە ناتوانین دیاردەیەکی مانای بخوڕێنین لە ناو کۆمەڵگادا و وەك نمونەیەکی بەرجەستە بیخەینە ێوو وەك فاکت و بونیاد؛ ناتوانین تێواوانین و خوێندنەوەیەکی مرۆیشمان بۆ دیاردە مانایەکان هەبێت، کۆمەڵگای ئێمە پێیەتی لە دیاردە و شتە ناکۆکەکان بەیەکتری، پێیەتی لە فیگور و کاراکتەری سەیرو سەرنج ڕاکێش کە تەنها لە ێووی شێوەوە جیاوزن، بەڵام هەموو شتێکیان وەك یەکەو لەیەك دەچێت، لە

سروشت و بیرکردنەوە و سەلیقەو تواوانیندا، لە هەسوکەوتی ژانەیاندا و لە گریان و پکەنیندا، من بەلامەوە زار سەیرە کامەگایەك بتوانێت لەسەر قوربانیدان بە تاکەکانی خی کامدیا بخوقنێت و چژو ئاسودەیی ل وەربگرێت، بەلامەوە زار سەیرە لەزەت لەسەر بنەمای تکشکان و وێرانبوونی باری دەروونی مرۆقکی نەخش و خاوەن پداویستی تایبەت بەرهەمبنێت و ئاسودەیی لەسەر دەستەبەر بکات، کامەگایەك بتوانێت تەنها لە پناو پکەنینکدا قوربانی بە تاکەکانی خی بدات ، دەبێت بەاستی بمانخاتە بەردەم تاامان و هەوستکی قوی مرۆیانەوە.
منیش بروای زارم بە بەسەربردنی کات و ساتی چژبەخش هەیە بۆ ژیانی هەرکەسك، چونکە چژوەرگرتن دەتوانێت بەشك لە خشبەختی لە ناو کامەگادا بەرهەمبنێت و بەشکە لە بنما سەرەکیەکانی ئیرسیەت و بوونکی بەختەوەر و تەندروست بۆ تاکەکان.

موسیك وەك هەر هەگەزکی تری ستاتیك لە ناو کامەگادا پویستیەکی سەرەکیە بۆ بوژاندنەوەی لایەنی تاحیمان و هەندك جاریش لە جیاتی هەموو ژەمە ناتەندروستەکانمان پویستە لەسەر مزەکانمان گوچکەکانمان تربکات و و ساژی هەموو ئەو بریناندمان بکات کە دەروون و زیهنمان بەدەستیەوە دەناێنێت ، موسیك پویستە لە هەموو شونکدا وەك بەشك لە هشیاری مرۆقەکان ببیندرێت و ببێت بە بەشك لە بەرخوردو هەسوکوت بە مەرجك مرۆق بتوانێت وەك کولتورکی ئینسانی پشکەش بە بەرامبەرەکەی بکات،
ئەمە خەکی کامەگاکەی (ئیبن وژد) ین وەك کامەگایەکی ژهەاتی، کە ئەو بەشکی زری ژیانی لەگە میواندارێکردن بە قەرجە میوسیکژەنەکانی ئەندەلوس بەسەر برد، ئەو هەردەم پی وابوو کە میوسیك شتکی جیاکراوە نییە لە فیکرو فەلسەفە و پی وابوو دوو چەمکن کە بە بۆ یەکتری هیچ مانایەکیان نییە.

ئەوەی کە ئەمە ناتوانین فری ببین تەنها نەبینینی مرۆقە وەك خی، وەك ئەوەی کە هەیە ، وەك ئەوەی کە پویستە ژنو کەرامەتی مرۆیی پ ببەخشرێت لە ئاستی وجودە سروشتیەکەی خیدا ، مرۆقکی ناکام و نا تەندروست کە پویستە لە لایەن دام و دەزگا پەیوەندارەکان و کامەگاوە چاودری و سەرپەرشتی بکرێت ئەمە بین و بۆ ساتە بکەکەکانی خمان کامدیای لێ بەرهەم بنین و بیکەین بە مەهزەلەی سشیال میدیاو واش نیشانی بدەین و بوا بەویش بهنین کە ئەو نمونەی باای میوسیکی کوردیە، بەاستی من پم وایە ئەوە جرکە لەو ێ depression)) گشەگیریەی کە خەکی بە شوەیەکی

کۆمەڵە لە ئەنجامی بە بەرهەمی کۆمەڵگادا و نەبوونی پەروەردەیەکی سیستماتیك توشی دەبێت.

هەوڵستی " لینین" سەبارەت بە ئازادی خۆویستی و هاوسەر گیری چی بووە ؟ ... و: سەردار عەبدوڵا حەمە

لە ساڵی ١٩١٥یەکە لەو پرسیارانەی لە ‘لینین"کرا سەبارەت بە خۆویستی و هاوسەر گیری بوو لە لایەن ژنە خەباتکاری بزووتنەوەی ژنانی جیهانیەوە "ئینیسا ئەرماند" کە دواتریش سەرجەم وەڵامەکانی کردە نامیلکەیەک بە ژنانی کرێکار سەبارەت بە کێشە کۆمەڵایەتیەکانیان .

پاش ووردبوونەوە لە پرسیارەکە "لینین " پرسیارەکەی بە جۆرێکی تر لە کرد : ئایا مەبەست لەمە جودا کردنەوەی خۆویستیە لە بەرژوەندیەیە ماددیەکان(پارە وسامان)؟ یا لە خورافات؟ یا زەرداری باوکان ودایکان؟ یا لە خورافاتی کۆمەڵگا (داب ونەریتە کۆنەکان) ؟ یا لە تەسک بینی ووردە بەرژواکان (جوتیاران یا هەشنبیران)؟ یا لە کەت و بەندی یاسا ودادگا وپۆلیس ؟یا لە جیدیەتی خۆشویستی؟یان ئامانجی منداڵ دروست کردن ؟یا ئەوەی بە ئازادانە خیانەت لە هاوسەر گیری بکرێت؟ ئەگەر وەڵام بەم پرسیارانە بدرێنەوە سەخالی دوایی پێوەندیان نیە بەم مەسەلەوە بە ئەوەی خوێنەر بە ئاسانی لە هەڵویستی کۆمۆنیزم تێ بگات لەم بارەوە ،دەبی ئەوە بڵێین بە بە جیاکردنەوەی خۆشویستی لەمانە هەڵوەستەکە دوور دەبێت لە هەڵوەستی کۆمۆنیستی سەبارەت ئازادی خۆشویستی.

لە ڕوانگەی کۆمۆنیستەکانەوە خۆشویستی ڕاستەقینە نابەستریتەوە بە هیچ شتێکی ترەوە، ئازادی خۆشویستی بە مانای جیا کردنەوەیەتی لە ئامانجە مادیەکان (پارە وسامان)، لە خورافات لە هەر جۆرێکی بێت

، لە دوو ڕوویی ودرێ کردن ، لە زۆرە ملێ ی باوکان ودایکان ، لە یاسا دژێ یەکسانیەکان، بۆ مانایەکی تر ئازادی خۆشویستی ڕۆها بۆ مانای هەڵبژاردنی هاوژین چ ژن بێت یا پیاو وە بەستنی گرێ بەست تەنها دەبێ لە سەر بنەمای خۆشویستی بێت وهیچی تر، ئەگەر ببەستراوە بە هەر شتێکی ترەوە ئەوە خۆشویستی نیە، هەر هاوژینی دروست کردنێک لە سەر بڕژوەندێ ئابوریەکان بێت ئەوە سەرکەوتنی تیا نابێت، بۆ تایبەت ئەوە لە بڕچاو بگیرێت هاوژینەکێ ت دەوەمە ندەو خاوەن پارەو سامانە لە کاتێکا ئەو کەسە هەژگری هیچ بنەمایەکی ئینسانی نیە بۆ هاوژینی پێک هێنان ئەمش دەبێتە هۆی سەرهەڵدانی درێ ودووڕووی و ستەم کردن، خۆشویستی ڕاستەقینە پێویستی بە ڕاستگۆیی وگۆڕینەوەی هاوسۆزی بۆ یەکتر هەیە .
لە خۆشویستیدا دوو کەس بەشدارن بەڵام سێ یەمیش دێتە بوون ئەویش ژیانێکی نوێ یە، لەڕشەوە بڕپرسیارێتی دەبێتە ئەرک لە بڕانبەر مرۆڤدا (لە بڕانبەر منداڵی خۆشویست وەنەوەکان وئەنجا لە بڕانبەر کەمەگاش) .

سەردار عەبدوڵا حەمە

لەزمانی عەرەبیەوە وەریگەڕاوەتە سەر زمانی کوردی ئەمش لینکی نوسینەکەیە :
https://bnibou3iyach3.skyrock.mobi/817ماڵپەڕی (سکایەک)

ولیەم بتلەر یەتس .. نزیك باخچەی گشتی ... و : نەژاد عزیز سورمێ

لە باخچە گشتییەکاندا
ژوانم لەگەڵ خۆشویستکەم دانا
بە هەنگاوی بەفراوی بگەردی لەسەرخۆ ..
ئامۆژگاری کردم
خۆشویستی بە نەرمی وەربگرم

وەك ئەوەی
گەلەی داران پەدەگەن .
بەهام من
وەك هەر گەنجەکی ساویلکە
باوەم نەهەنا
لە کەگەدا ، نزیك ەووبار
لەگەڵ خەشەویستەکەمدا وەستام
دەستی سپی بەفراوی
لەسەر شانم دانا
ئامەژگاری دەکردم :
ژیان بە نەرمی وەربگرم
چوون گیا
لەسەر بەنداوان پەدەگا
بەهام من
وەك هەر لاوەکی گەوج ماموە
ئەوەتا ئەمەیش پەم لە ئەسرین .

_____

(*)ولیەم بیتلر ییتس : شاعیری ئەرلەندی ییتس ، لە دبلن لە دایك بووە . جگە لە شیعر شانووس و کەسایەتییەکی نیشتمانیش بووە و ئەندامی ئەنجوومەنی گشتیی بەریتانیا بووە .. ییتس بە یەکەمین جار قەسیدەکانی لە تەمەنی بیست ساڵیدا لە ەەژنامەیەك لە دبلن دا بڵاوکردوونەوە .
بەوای بە سیحر و دونیای ەەحانی هەبووە ساڵی 1923 خەڵاتی نۆبلی وەرگرتووە ساڵی 1939 لە تەمەنی 73 ساڵیدا کەچی دوایی کردووە.

بەوانە ماڵپەڕی adab.com
.

دەشت باوەڕ بە ترامپ بکەین؟

عیماد عەلی ...

بۆ یەکەمجارە ئەمریکا هەڕەشەیەکی توند و راستەوخۆ لە هاوئەندامێکی لە هاوپەیمانی ئەتڵەسی بکات و نەخاسما تورکیای کۆنە کۆمە بەنازەکەی خۆی و خاوەن پگە ستراتیجیەکەی لە ململانێی لەگەڵ یەکێتی سۆڤێت و روسیای ئستادا. ئەمە ئەگەر بۆ ترامپ ئاسایی بێت ئەگەر لەگەڵ ڕەفتارو قسە و لێدوانەکانی تردا بەراورد بکرێت، بەڵام هەڕەشەیەکی لەم جۆرە بۆ وڵنەیە زۆر شتی نهێنی پەوەندیە دیبلۆماسیە نوێکانمان بۆ دەردەخات کە لێکەوتەی کارلێکە تازەکانی گۆڕانکاریە هەمەجۆرەکانی جیهان بە گشتی و ناوچەکەن بە تایبەتی.

هەرچەند دەتوانرێت هۆکاری کورتمەودای خودیی ترامپ و ئەمریکای پشت ئەم بریارە باس بکرێت، ئەگەر زۆر ڕەشبین بین بە خۆقوتارکردنی ترامپ لەو فشارە نۆخۆییەی لە دەرەئەنجامی بۆیاری کشانەوەی هێزەکانی ئەمرکیا بێت لە سوریا بیخوێنینەوە، بە تایبەتی بۆ ماوەیەکە زۆرێك لە حکومەتەکەی لەکارخراوە، بەڵام ئەمەش تەنها پاساو بۆ ئەو لێدوانە نادات بەدەستەوە کە لە کاتێکدایە پشهاتە نوێیەکان لە ناوچەکە بە ڕوونی دەردەکەون و دەرکەوتەی زۆری لێ دەبینرێت.
بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە ئایا ترامپ ڕاستگۆیە و دەشێت باوەی پێ بکەین یان قسەیەکی سەرپێیە و بۆ درەبازبون و زەمینەسازی و ئاسانکاریە بۆ کشانەوەی سوپاکەی لە سوریا و خۆ سەرقاڵکردن ترامپە بە ئێرانەوە.

لێرەدا دەبێت لە ڕوانگەی چۆنێتی دروستبونی بۆیار لە ئەمریکا و هەبواردنی ترامپ لەوبارەوە قسە بکەین، یان لە جموجۆ و لێدوان و ڕەفتارە سیاسیەکانی ئەم قۆناغەی بۆوانین، ئینجا دەکرێت لێدوانەکەی ترامپ وەکو خۆی بخوێنینەوە. ئەگەر گۆڕانی کتوپری ناوچەکە لە ئارادابێت و ئەمریکا و ڕوسیا ژووڕکی پرسەکان و موبەقەکی هاوبەشی نهێنی بۆ جێگیربون و پاراستنی بەرژەوەندیە دورمەوداکانیان ڕیکخستبێت، ئەوا بەو پێیە دەبێت بەرژوەندیەکانی گەلی کورد لە نێو هاوکێشەو پشهاتەکان بخوێنرێتەوە و ڕەفتاری پشت لێدوان و جموجۆەکان بخوێنرێتەوە و ڕاڤە بکرێت و زەمانی ڕکەوتنەی سایکس بکۆ بنینەوە یادی خۆمان و لێی بروانین. لە لایەکی ترەوە ئەگەر کەستی ترامپ وەکو بازرگانێکی سیاسی ڕووت و قسەکانی سەرزمانی بەو سەرپێیە بخوێنینەوە، ئەوە پشتر دەرکەوتووە کە ئەو قسە ڕاستەوخۆیانەی وەکو خۆی و بە تزڵك دوور لە

دیبلۆماسیەتی بۆ پێشینە جێبەجێ کردووە، بەڵام لێرەدا قسەیەکی ئاوا لە مەڕ تورکیا دەبێت زۆر بە وردی بخوێنرێتەوە.

بۆیە، ئەگەر ڕەخنە تووندانەی ڕووبەرووی ترامپ بێتەوە لە دەرئەنجامی بڕیاری کشانەوەی هێزەکانی ئەمریکا لە ڕۆژهەڵاتی فورات بە تایبەتی زۆر گەروەبوون و بە بەراورد بە هەڵوێستی ئەمریکای پێشتر لەمەڕ داگیرکردنی عەفرین لە لایەن تورکیاوە. هەر بۆیە ڕاستگۆیی ئەمریکا لە ڕووی پەیوەندی هاوڕێتی و هاوپەیمانێتی لەم بڕیارەی ترامپ کەوتە ژێر پرسیارگەلێکەوە کە وا دەرکەوت کاریگەریەکانی بۆ ماوەیەکی زۆر دوورودرێژ لە سەر ئاستی سیاسەتی دەرەوە و ناوەوەی ئەمریکا بمێنێتەوە. بۆیە پەشیمانبوونەوە بە ڕووسوری لە ڕەفتارە پراگماتیەکانی سەرکردەکانی سەردەمە و بە تایبەتی کە هەندێك ئەخلاقی سیاسی و ڕەفتاری ڕۆژهەڵاتانە لەبەرچاو نەگرین.

لە لایەکی ترەوە، دەشێت ترسمان لەوە بێت کە ڕێکەوتنێکی تورکیا ئەمریکا بەخێی سیناریۆمان بخاتەوە بیر، کە تەقینەوەی چاوەڕوانکراوی پاش گەرمکردنی مەیدانەکە بە شێوەیەکی باش بۆ گەلی کورد نەکەوێتەوە و ترامپ و ئەردۆگانیش چەندین چاڵەکە بە یەك بەرد بکوژن و ببن بە تاکە هێزی عاوبەشی ناوچەکە لە کارێکدا کە شك بێت بۆ هەمووان.

بۆیە ئەگەر لە ڕووی مەعنەویشەوە بێت و، لێدوانەکەی ترامپ قازانجی هەبێت بۆ ئێمەومانانی کورد، ئەوە دەبێت هەموو لایەنەکانی بخوێنرێتەوە و هێزەکانی ڕۆژئاوا دووبارە هێلکەکانیان بە تەنها نەخەنە سەبەتەکەی ئەمریکاوە و پاڵی لێبدەنەوە لە مامەڵە کردنیان لەگەڵ حکومەتی سوریا کەمتەرخەم بن و لە کاتی ڕووگیری ئاوادا بە هەڵەکەداوان ڕوو بکەنە حکومەتی سوریا بۆ پاراستنیان لە تورکیا..
لەگەڵ ئەوەشدا تائێستا سیاسەتی پەیەدە تا ڕادیەیەکی باش بە جوانی هاوکێشەکانی خوێندۆتەوە و دەسزی و یەکانگیری و دیسپلینی نۆخێیی و بەدوور لە گەندەڵی و خۆخۆری وای لێکردووە دوور بێت لە شکست و نسکۆ، ئەمەش هەڵکی باشە بۆ دووبارە بەخۆداچونەوە و پشتبەستن بە ئەو لایەنانەی دەتوانرێت تەکتیکیان لەگەڵ بکات.

دەکرێت بڵێین دەبێت زۆر خێشباوەڕ نەبین و ڕەشبینیش نەبین و ئەم قۆناغەی ناوچەکە و ڕەفتار و جموجۆڵە تازەکان و بە تیابەتی ئەوانەی پەیوەندی بە کورد بە گشتی و ڕۆژئاوا بە تایبەتی هەبێت، لێکبدەنەوە و لەمەشدا لە دەسەڵاتی باشوور باشتر بوون تاوەکو

ئەستا و دەتوانن لە و قەیرانە کاتیە دەربازیان بێت و هەردوو بەیار و لێدوانەکەی ترامپ وەکو خۆی بخوێننەوە.

گەرانی هیوا … ستار ئەحمەد

تۆ گریان هاوسەرتە
فرمێسك ساویلکەی هەگریت
کە کۆشت لە خەما بخنکێ
چاوەکانت بۆ ژوانی ئەشکی روون
دەتکەن بە گۆ.. ئاو.. دەریای بێسنوور
تۆو فرمێسك پێکەوە لەدایکبوون
دیدەکانت بوونە مەنزلی ئارامگەو
لانەیەك بۆشکەی خەمی شەوانێتی
تۆی لانەوازی کووچەی ئازار
کە ئارامێك دەروونت رادەژەنێ
کەنارێکی دەم لێشاوی و هەرەس دێنێ
بۆ نازانی شاعیرێك لە ناخی خۆزگەی تووڕە بۆ
بە هەمنی دادەنیشێ
گەرانی بۆ هیوای وونی دەڤێتەوە
شەیدایەك لە خۆشەویستی دوور خەنەوە
لەگەڵ شیعرا شەوگاری تاڵ بەڕێدەخا
شاعیر لەگەڵ عەشقی پاکیا
زۆر مەحاڵە وەك تۆ بکا
دەزانم بە چرپە
رووەمەتت.. دەبێتە سایەی گۆ
دەروونت.. بێسەی تینی خۆر
چاوانت.. لە خەندەی خۆزگەت دادەبڕێ
حەز ناکەم گلێنەت لە ئاوا بخنکێو
نەتوانێ بۆ باخچەی ئەنجامێك هەڵفڕێ
تۆو گریان
ئەوینو شیعری جوان
فرمێسکێك چاوانت بکاتە جۆژوان
بە دەم ئاشنان

ناتوانم ساتێك لە بوونیان بەنجێم
بێ سكاڵای نەرمە وەنەوزی سزی تێ
گڕانی ئەشكاوی خەم دەڕێم

ستار ئەحمەد

نوێترین پڕۆژەیان راگەیاند ... شەهێن سابیر

لەدەستپێكی ساڵی نوێَدا، تیپی (شانۆی هاورێیانی گەزیزە)، بەرهەمێكی نوێیان راگەیاندو بریارە لەناوەراستی مانگی شوبات دا نمایشی بكەن.
لەمەراسیمێكی تایبەتدا بەئامادەبونی پارێزگاری سلیمانی (د. هەڤاڵ ئەبوبەكر)و بەرێوەبەری گشتی رۆشنبیری (بابەكر دڕەیی)و ژمارەیەكی زۆر لەهونەرمەندانو بەبەشداری كەنالەكانی راگەیاندن، نوێترین بەرهەمی تیپی (شانۆی هاورێیانی گەزیزە) بەناوی (دكتۆر فاوست) راگەیندرا كە دەقئاوێزانو دەرهێنانی هونەرمەند (ڕێباز محەمەد)ە.
لەمەراسیمە كەدا پارێزگاری سلێمانی وەرای پیرۆزبایی، دەستخۆشی لەستافەكەكردو پشتگیری خۆی دوبارەكردەوە بۆهەركارێكی فەرهەنگیو هونەری كە خزمەت بەمۆژووی هونەری میللەتی كورد بكات.
لایخۆشیەوە هونەرمەند (گەزیزە عومەر)، باسی مۆژووی كاركردنی تیپەكەی كرد، كەتائێستاو بێ دابرانو بەدەیان گرفتی نەبونی شوێنو نەبونی پشتگیری دارایی، بەڵام بەردەوامبون لەكاری بەرهەمهێنانی دارماو شانۆ .
دەربارەی ناوەرۆكی شانۆییەكەش (ڕێباز مەحەمەد) وتی:" دكتۆر فاوست دۆقێكی ئاوێزان ــ میكسی نێوان چەند دۆقێكی جیهانیێ و هەریەكێ لەو دۆقانە كەم و زۆر بەكار هاتوون لەناو ئەم تەكستەداو تەهەكەشكراون لەدۆقەكانی هەریەكەلە نووسەران (كریستۆفەر مارلۆ ، گۆتە، د.عبدالكریم برشید)و منیش هەم وەك نووسینەرو هەم وەك كاری دەرهێنان ، بەگونجاوم زانیوە هەندێ تێگەیشتنی كوردیانەی بۆشانۆ تەكەبكەم"
لەو شانۆییەدا هەریەك لە (دكتۆر سەردار ، لیناعوسمان ، شادی

ئارام ، گۆڤەند حەمە علی ، محمد تاهیر ، سەنگەرمحمد، ئەژدەرسازگار فواد، ، محمد حسن) وەك ئەكتەر رۆڵی تۆدا دەبینن هەروەها بەرپرسیاری شانۆ(بەستان سالار)ەو کاری موزیکیش لەلایەن (مشتاق فازل)ەوە ئەنجام دەدرێت، دیکۆری شانۆییەکەش (وەستا سەباح) کاری بۆدەکات.

شەهێن سابیر
بەرپرسی راگەیاندنی تیپی شانۆی هاوڕیانی گەزیزە.